

10013

10013
10013

Inw. 31061
~~Frax R13221~~

V E D E N I I

dy B

31061'

POVESTIRI
— TRADUSE DE PAUL ZARIFOPOL

1891

B

B 142522

34340

CULTURA NAȚIONALĂ

CON. ROV 1953

PAUL ZARIFOPOL
V E D E N I I
S'A EDITAT ȘI TIPĂRIT
D E C V L T V R A
N A Ț I O N A L Ă
BUCUREȘTI 1924

1961

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 31061

RC425/06

B.C.U. Bucuresti

C34370

P R E F A Ț A

Arta fantastică se află, mi se pare, în criză. Ambițiile ocultismelor diverse sînt astăzi formidabile, și amenință să strice arta aceasta făcând-o slujnică unui apostolat.

Despre Gustav Meyrink, artist cu cea mai hotărîtă vocație pentru fantastic, mărturisesc acum și admiratorii cei mai docili că doctrinele oculte distrug tot mai rău structura estetică a compozițiilor lui. «Ideia nu se dizolvă în acțiune și întâmplare, ci rămâne ideie, care ar putea fi tipărită deosebit, ca memoriu teoretic», — așa ie nevoit să încheie adnotatorul anonim al Operelor complete; și crede să ne mulțumească asigurându-ne că «opera lui Meyrink iese» un breviar al învățăturilor oculte din toate vremile și ale tuturor popoarelor». Adică: povestirile de care vorbim au valoare instructivă și, probabil, mîntuitoare-de-suflete. — Ieu rog pe cetitori să lăsăm cu totul la o parte întrebuițarea metafizică și morală a poveștilor.

* * *

Acum douăzeci de ani Meyrink dăduse la lumină prima colecție de istorisiri fantastice, și iel scria atunci așa: «Ani de zile, cu o muncă plină de chinuri, am căutat să ajung în stare a-mi provoca, după voie, vedenii în minte; și dorința de a aduce vedeniile aceste cât mai aproape de sufletul cetitorului — așa cum, de exemplu, pentru a obține copia, aplici placa fotografică pe hîrtia sensibilă — m'a silit să formez uneori tablouri și fraze abrupte». Și printre cele câteva bucăți dela care așteaptă cu deosebire asemenea efecte viguroase, iel numește *Opalul* și *Preparatul*; — pe amîndouă le dau aici cetitorului român. — Nici urmă dar de apostolat ocultist, pe atunci; intenția exclusiv estetică ie proclamată limpede și categoric. Omul s'a prins însă tot mai rău în mrejele ocultului metafizic; ideile și-au făcut loc tot mai mare în dauna imaginilor, artistul a slăbit ca să se întărească apostolul. Exercițiile de fantazie cu care se canonea cum spune, ori întâmplări personale în alte domenii decât acel al muncii artistice îl vor fi adus aici? — Cred mai

degrabă că avem aface cu o boală de care puțini artiști scapă: ambiția copilăroasă de a avea «doctrină», a reprezenta o — «filozofie». Se înțelege că între toți artiștii, poeții și literații de diverse specii sînt cei mai primejduiți de o asemenea deformare: omul de condeiu ieste foarte lesne tentat să facă pe învățătorul. Dar imaginea mintală și vorba pot fără îndoială, să funcționeze exclusiv artistic, — și Meyrink tocmai a reprezentat, de multe ori strălucit, această exclusivitate dătătoare de plăceri delicate și unice.

Cași Apuleius, artistul fantastic și hazliu de pe vremea Antoninilor, autorul german de care vorbesc s'a făcut adept al misterelor străvechi și naive, care astăzi ca și atunci, au ajuns la palpitantă și irezistibilă actualitate. Cași Apuleius și modelul lui Grec, Lukian, ca și Poe și Villiers de l'Isle-Adam, Meyrink a combinat extraordinarul cu satira, — un exemplu cu deosebire reușit îmi pare bucata cu titlul *Globul negru*. — Și detaliul ieste, pentru unii dintre acești artiști, simptomatic, fiindcă arată duplicitatea aproape inevitabilă a civilizatului, când încearcă să reînvie într'insul sufletul preistoric, singurul din care, în chip naiv și natural, s'a putut naște metafizica fantastică și copilăroasă, exploatată în toate ocultismele tardive și neautentice. Lukian, Poe și întrucâtva Villiers de l'Isle-Adam au rămas artiști stăpâni pe fantasmalele lor. Apuleius și Meyrink, cu toată satira s'au încurcat serios în credințele puerile cu care la început s'au jucat numai. Retorul și romancierul latin istorisind inițierea lui în toate misterele care-i ieșeau în cale, vorbește grav de — *studium veri!* Și această dispoziție de spirit atât de serioasă a făcut ca romanul lui, plin de splendide fantazii plastice sau comice, să aibă un sfârșit disparat și plicticos, — o apologie cu totul intempestivă pentru cultul zeiții Isis. Tot astfel zelul doctrinar i-a stricat lui Meyrink povestirile așa, încât și prietenii văd stricăciunea. — Pentru credincioși, un caz frumos de reincarnare. Ceilalți se vor gândi mai de grabă la uniformitatea vieții istorice, și vor constata ce curios se copiază uneori pe sine însăși chiar această viață, care-i cea mai variată dintre toate.

Și iată un exemplu impresionant de sărăcia esențială a realității; iar uniformitatea radicală de care ne lovim adese ieste motivul cel mai tare, pentru care pe toți, orice metafizică am fi adoptat, ne ispitește, în răstimpuri și grade diverse, dorul de ceia ce-i extraordinar și straniu, de ce pare că promite să strice ordinea prea bine știută a naturii. Dorim să fie odată *altfel*, cu *desăvârșire altfel*; — din iritarea acestei dorinți se naște

farmecul misterului. Și fiindcă această iritare nu poate fi niciodată adecuat potolită, farmecul acela ie veșnic.

* * *

Oscar Wilde a zis, mi se pare, că țigarea iese tipul voluptății perfecte: iese delicioasă și te lasă nesatisfăcut. Definiția voluptății perfecte ie dată de sigur cu o strălucită pătrundere. Cred însă că sărutatul i-ar corespunde încă mai exact decât țigarea. Iar atracția misterului iese, cu alte nuanțe, un alt tip de perfectă voluptate, calitativ înrudită cu amândouă celelalte. Intrebarea la care aștepti un răspuns care va putea să fie delicios, dar care va veni târziu... poate niciodată... acesta-i mi se pare, înțelesul situațiilor sufletești de care vorbim. Seducția misterului cuprinde însă un joc mai complicat: ie tremurul între deliciu și primejdie, cu așteptarea plină de teamă, dar hotărîtă, de a trece pe lângă primejdie la plăcere, — totul cuprins într'o dorință desperată de a simți absolut nou — și altfel.

Impresia estetică iese o visare ușoară și subtilă, o stare de suflet cu deosebire rară și fugitivă; în compoziția iei se găsește, mi se pare, surprindere și mirare, — uneori poate numai ca un ferment infim, dar totdeauna hotărîtor pentru savoarea acelu fel de impresii. — Din atitudinea practică, în care percepțiile și imaginile, supuse cu totul voinței, sînt terne și fade, sufletul *se transportă* (expresia aceasta și echivalentele iei în diverse limbi ie adînc semnificativă) pe planul vieții estetice, unde percepții și imagini, desfăcute din legăturile rutinare ale practicei, strălucesc izbitor și aproape straniu. Strămutarea aceasta face să tresară sufletul într'un spasm ușor care-l încîntă. Aceasta ie, îmi închipuiesc, surprinderea și mirarea, abia accentuate dar ne-lipsite, care ne întimpină și ne pătrund chiar pe pragul oricărui impresii estetice. Negreșit, la orice trecere dela o diateză psihică la o alta în contrast cu cea dintâi, dela apatie, de exemplu, la stări pasionale și invers, se naște, în diverse grade, farmecul acela, brusc, și delicat totuși, al surprinderii. Fenomenul iese prin excelență vizibil la începutul ca și la sfârșitul dragostei erotice, — la început ne încîntă straniu obsesiunea curioază a unei figuri care, lungă vreme, ne-a trecut, ternă și neutră, pe dinainte; la sfârșit, ne face să tresărim de plăcere rece și tăioasă, eliberarea superbă și definitivă de obsesiunea aceleiaș figuri. Dar nicăieri, parecă, această zguduire care dezmiardă totdeodată brusc și delicat nu are un relief atît de pur ca în impresia

estetică: — între atitudinea practică și contemplare se ridică un contrast deosebit de acut și ciudat, fiindcă în iel se reflectă schimbarea cea mai radicală în orientarea generală și obicinuită a conștiinței.

Din aceste constatări asupra structurii afective a impresiei estetice se poate simți lămurit valoarea artistică a fantasticului. Dorința de a sări peste marginile neînduplecate și monotone ale naturii, așteptarea aceia a imposibilului, din care se naște farmecul misterului, cuprinde în ea însăși o provocare puternică a atenției spre contemplare. Incântarea necunoscutului fantastic se concentrează inevitabil într'un dor de a trăi extranaturalul cu simțurile, a pune stăpînire pe dînsul cu imagini de aceiaș natură cu a percepțiilor normale; iar stimularea aceasta a atenției în o asemenea dispunere a sufletului ne face să atribuim de mai înainte acelor imagini o intensitate excepțională, potrivită cuprinsului lor supranormal. Ieste ca un *paroxysm* al dragostei elementare, proprii tuturor vietăților, de a trăi cu simțurile, dragoste dela care pleacă Aristotel ca să explice, cu ciudată pătrundere de estet, originea tuturor curiozităților dezinteresate.

În viziunea fizică, intensitatea culorilor și accentele reliefului, cresc simțitor când imaginea ie răsturnată. Atunci asociațiile abstract-intelectuale, cu ajutorul cărora combinăm obicinuita realitate practică, se anulează pentru câteva clipe, și în această momentană dezorientare a experienței banale, percepțiile se desfac splendide, libere de disciplina atenției interesate care domină în viața curentă. Intensificarea imaginii pure, realizată în viziunea fizică prin răsturnare, o provoacă, în vizunea mintală, însăși dispoziția anormală a cuprinsului conștiinței din care iese făcut fantasticul și extraordinarul. De aici se poate înțelege că elementul fantastic trebuia să se afle cu atât mai natural în calea artistului, cu cât mai mult arta europeană scăpa de canoanele care-i fusese dictate, în secolul al XVII-lea, din Paris și dela Versailles, cu cît această artă se făcea, adică, mai specific estetică și mai puțin intelectualistă.

On a banni les démons et les fées;
 Sous la raison les grâces étouffées
 Livrent nos coeurs à l'insipidité.
 Le raisonner tristement s'accrédite;
 On court, hélas! après la vérité:
 Ah! croyez-moi, l'erreur a du mérite...

Voltaire, burghezul incarnat și ireductibil, rezumatorul pretențios al clasicismului, fusese condamnat de fatalitatea istorică să presimtă alterările, și poate, sfârșitul acestei dogme literare; dar în semi-persiflajul sentimental al versurilor citate iel de sigur nu bănuia cât de variat și viguros viitor aveau să aibă *les contes de sorcier*. — Visul obscur și subtil, nuanța stranie, impresiile cele mai străine unele de altele, apropiate în contraste fulgerătoare, toată zona amurgului conștiinței formează încă astăzi, cu toate încercările de neo-clasicism, solul hrănitor al artei, și nu mai trebuie explicat de ce fantasticul ieste adânc împletit în tot țesutul poeziei de mai mult de un secol încoace, — iel există în structura intimă a însăși *vorbirii* poetice moderne.

Arta fantastică a culminat în Edgar Poe; astăzi încă, iel domină genul. Hoffmann, filistinul copilăros, naiv deghizat în *Stürmer und Dränger*, care impresionase pe vremuri diverși romantici de interior burghez din țările vecine, a ajuns de mult ilizibil pentru cetitorii cu maturitate estetică.—Poe a fost, ie adevărat, atât de vast, încât a dat naștere (*Scrisoarea furată — Crima din rue Morgue — Scarabeul de aur — — !*) chiar și lui Conan Doyle și suitei lui alarmante — o descendență din cele mai puțin glorioase, strălucit compensată, de sigur, prin câteva povestiri ale lui Villiers de l'Isle-Adam sau ale lui Meyrink.

Pentru gustul cetitorului de astăzi, nici chiar Americanul acela atât de poet, atât de artist, și robit visului, nu a rezistat destul ispitei unui raționalism copilăros și anglo-saxon, combinațiilor și explicațiilor de o subtilitate naivă. Din Wells ieu am ales dar povestiri în care infiltrarea scientismului în arta fantastică mi s'a părut mai bine temperată, cât privește efectul literar.

Mérimée, om deștept și cuminte, dar nu fără vanitatea originalității, a vrut să se joace cu teme fantastice. Iel caută evident să lovească prin contrastul între tonul sec de raport rece și subiectele extranaturale. În «Vedenia regelui Carol XI», cu pitorescul iei sobru, dar stăruitor susținut, contrastul acela îmi pare cel puțin mai deplin și mai curat decât în oricare alta din bucățile lui de acest fel. Fără să uităm că semi-romantismul lui Mérimée, cu toate agrementările lui ironic lucide, își pierde tot mai mult, în orientarea literară de azi, justificarea estetică: arta lui narativă pare cu desăvârșire trecută. — Literar imposibil ie aproape tot ce a scris Maupassant în gen fantastic, unde vorbirea lui eminent gazetărească, amestecul de claritate

subinteligentă, limbută și grăbită, cu retorică vulgar sentimentală, dă niște roade de o inferioritate zdrobitoare, neverosimilă.

În zilele noastre, Marcel Schwob, Claude Farrère, Pierre Mille, Frédéric Boutet au aplicat, în fantastic și în extraordinar, simplu sau humoristic, valorile create de arta literară a ultimelor decenii, fără deosebită insistență, poate, dar în așa fel ca să rămână inutili sau dispăruți Jules Lermina, Gilbert-Augustin Thierry, ori chiar pomposul Péladan. — Deosebite mi se par fantaziile pe care Henri de Régnier, liricul gingaș și arheologic, le aranjează cu figuri din mitologia antică; sînt visuri foarte grațioase ale unui colecționar de obiecte de artă și amator de cărți vechi pasionat. Iele amuză mai ales prin ambiția curioasă a acestui delicat de a inventa drame brutale care sub condeiul lui se fac inevitabil elegante — brutalități imaginare și găsite ca din închipuirea unei femei de gust și serios cultivate.

Potrivit generației sale, Meyrink a căutat să exploreze adânc fiorii obscurului. «Făpturi tainice se ridică înaintea mea, neauzite și nesimțite de oameni, și într'un amurg de umbre se mișcă neînțeles și fără scop. Iși schimbă forma și rămân deodată ca moarte; se preling apoi iarăși ca niște funii lipicioase dealungul zghiaburilor în jos, ori, cașicum ar obosi, se ghemuiesc, chipuri îndobitocite și obtuze, prin săli întunecoase... O spaimă mă cuprinde adesea: caut să dezgrop ceva veninos, — ceva rău, care se lasă zmulș de mine, cu pizmașă mulțumire, din vraja neființei, pentru ca să mă sugă apoi asemenea unei boli fără leac, să rămîie stăpîn înțunecat al vieții mele». Personajul care notează aceste vedenii scrie desigur sub dictatul cel mai autentic al autorului. — Visul ieste substanța artei lui Meyrink; *Golemul*, compoziția lui cea mai armonică: aici visul stăpînește continuu, și pătrunzând peste tot în fabula dramatic și plastic formată din detalii realiste și viziuni delirante, dă naștere unui pitoresc iritant și straniu.

La Strobl, vocația pentru fantastic ieste energic afirmată. Colorat și plin de mișcare, are și capacitate și stăruință verbală să adîncească impresia misterului. Ewers ie de obicei tern, deslănat, și nu rareori banal; dar în bucata tradusă aici strecoară original, într'o întâmplare stranie, o psihologie a dragostei masculine, surprinzător de complexă și exactă.

Cred că pentru toate bucățile strînse aici, mă pot lega, față de cetitorul cu înțelegere literară, prin vorba fantastului vesel Apuleius: lector, intende; laetaberis!

... Ie bine să ne grăbim. Fiindcă arta fantastică ieste serios amenințată de bucătăriile ocultiste; misterul are să devie practic, are să fie tras în sticle și rulat în pilule, — leac pentru neputințioșii intelectuali și semi-analfabeții care compun plebea deasă și puternică a saloanelor europene.

P. Z.

Notă. — Două din traducerile aceste, *Opalul de Meyrink* și *Călugărița rea* de Strobl au fost tipărite întâi în *Viața Românească* (Iulie și August, 1922). — Titlul exact al cărților din care au fost alese povestirile urmează aici.

Villiers de L'Isle-Adam: *Derniers contes* (Ed. du *Mercure de France*).

Henry de Régnier: *La Canne de Jaspe* (aceiaș editură).

H. G. Wells: *The Country of the Blind* (London-Edinburgh, T. Nelson & Sons).

Gustav Meyrink: *Gesammelte Werke*, vol. 4 și 5 (Leipzig-München, Kurt Wolff-Albert Langen).

Hans Heinz Ewers: *Die Besessenen* (reprodus în *Das Gespensterbuch*. München, Georg Müller).

Karl Hans Strobl: *Lemuria* (München 1917. Georg Müller).

Prosper Mérimée: *Mosaïque* (Paris, Calman Lévy)

Marcel Schwob: *Coeur double* (Paris, G. Crès & Cie, 1921).

ODAI A ROȘIE

D E

H. G. WELLS

«Vă spun hotărît: mie, dacă vreți să-mi fie frică, apoi să-mi arătați o stafie așa ca să pot pune mâna pe dânsa», — am zis ieu și m'am sculat în picioare, cu paharul în mână, dinaintea focului.

«Te la voia Dumitale» a răspuns omul cu mâna uscată, și s'a uitat pieziș la mine.

«Am trăit douăzeci și opt de ani, zic, și păn'acum n'am văzut nici o stafie!» Bătrîna se uită drept în foc, cu ochii iei spălăciți, deschiși tare. Și a intrat în vorbă: «Ei, și ai trăit două zeci și opt de ani, dar casă ca asta n'ai văzut, știu eu bine! Ai multe lucruri de văzut, cînd n'ai trecut încă de douăzeci și opt de ani». A tăcut bătrîna și a clătinat încet din cap. «Sînt multe lucruri de văzut, și lucruri care să te întristeze!»

Aveam bănuiala că bătrîni căutau să mărească spaima de stafiile casei, cu insistența lor plicticoasă. Am pus paharul gol pe masă și am privit împrejur; dintr'odată m'am văzut într'o oglindă ciudată și veche din fundul odăiei, m'am văzut scurt și turtit. Și am zis: «Bine; dacă văd ceva în noaptea asta, am să fîu cu atît mai învățat. Fiindcă m'am apucat de lucrul ăsta cu mîntea limpede».

«Te la voia dumitale» a zis încă odată omul cu mîna uscată.

De afară din coridor s'a auzit zgomotul unui baston și pași care se tirau greu; s'a deschis ușa scîrîind în țîșni și a intrat un alt moșneag, mai gîrbov, mai zbîrcit, mai bătrîn decît celalt. Se sprijinea într'o singură cîrjă, ochii lui ierau cufundați în umbră, și buza de jos întoarsă atrîna vinătă în fața dinților galbeni și stricați. S'a dus drept la un jeț, de partea cealaltă a mesei, s'a așezat jos greoiu și a început să tușească. Cel cu mîna uscată s'a uitat

scurt și cu hotărîță neplăcere la noul sosit; bătrîna nici nu l-a băgat în seamă, ci a rămas cu ochii la foc.

«Ieu îți spun — ie la voia dumitale», a zis omul cu mîna uscată, cînd celuilalt i s'a potolit o clipă tusa.

«Așa ieste», am răspuns ieu.

Omul cu ochii în fundul capului a luat seama atunci că sînt și ieu acolo, și-a întors un moment capul să mă vază. I-am zărit ochii, mici, lunguiți și aprinși. Pe urmă iar a început a tuși și a bolborosi.

«De ce nu bei?» i-a zis cel cu mîna uscată, și a împins berea spre dînsul. Bătrînul cu ochii în fundul capului și-a turnat în pahar, dar îi tremura mîna și a vărsat cel puțin jumătate pe masa de brad. Umbra lui monstruoasă se deșira pe perete și îl imita batjocoritoare, cum își turna și cum bea. Spun drept că abia mai răbdam să stau cu acești deșănțați păzitori ai casei. Mie îmi pare că bătrîni au ceva neuman într'înșii, ceva ascuns și atavistic; tot ce-i omenesc se pierde la bătrîni pe nesimțite, zi cu zi. Aștia trei cu tăcerea lor seacă, cu ținuta girbovă, cu antipatia lor vădită către mine și între ie, făceau să nu-mi fie îndemină cu dînșii.

Și am zis: «dacă vreți să-mi arătați odaia unde umblă stafiile, m'aș instala acolo».

Bătrînul care tușea și-a aruncat atît de neașteptat capul spre mine că m'a speriat, și m'a privit iar scurt cu ochii lui roșiți și cufundați în umbră. Dar nu mi-a răspuns nimeni. Am așteptat un minut, uitîndu-mă dela unul la altul.

«Dacă — am zis ieu mai tare — dacă vreți să mă duceți în odaia cu stafii, nu v'aș mai ține de vorbă».

Cel cu mîna uscată mi-a răspuns, privind la picioarele mele: «Afară pe mesuță ieste o luminare. Dar dacă vrei să te duci acum noaptea în odaia roșie...»

«Mai cu seamă în noaptea asta!» a zis bătrîna.

«... Ai să te duci singur».

«Foarte bine», am răspuns ieu. «Și pe unde să mă duc?»

«Mergi o bucată prin coridor, a zis bătrînul, pînă ajungi la o ușă, care dă pe o scară rotundă; la jumătatea scării ie un palier și o altă ușă căptușită cu pîslă. Intri și te duci pînă la capătul coridorului aceluia lung, și odaia roșie ie la stînga dumitale, pe trepte.

«Am înțeles bine?» zic, și i-am repetat tot, așa cum mă îndreptase. Numai într'un loc m'a corijat.

«Și în adevăr vrei să te duci?» a întrebat cel cu ochii în fundul capului, uitându-se pentru a treia oară la mine, cu mișcarea aceia ciudată și nenaturală a feței.

(«Mai ales în noaptea asta!» a zis bătrîna).

«Doar de aceia am venit», am zis ieu și am plecat spre ușă. Atunci bătrînul cel cu ochii în umbră s'a sculat, și pășind slăbănog a venit pe după masă ca să fie mai aproape de ceilalți și de foc. La ușă m'am întors și m'am uitat la dâștii; i-am văzut strînși aproape în fața focului, posomorîți, privindu-mă fix peste umăr, cu o expresie de încordată atenție pe fețele lor bătrîne.

Ținând ușa deschisă le-am zis: «Noapte bună».

«Te la voia dumitale», a zic cel cu mîna uscată.

Am lăsat ușa în lături până când lumina s'a aprins bine; pe urmă am închis-o și am pornit prin coridorul rece și sonor.

Spun drept că ciudățenia celor trei locatari bătrîni pe seama căror stăpîna lăsase castelul, și mobila de modă veche și de culoare întunecată a odăiei paznicilor casei adunați acolo, mă impresiona, cu toate silințele mele să rămîn strict obiectiv. Oamenii aceia îmi păreau din altă vreme, o vreme veche-veche, de pe cînd vedeniile și duhurile ierau lucru sigur, nu ca astăzi, și se credea în prevestiri și vrăjitorii, și de stafii nu se îndoia nimeni. Existența lor chiar iera existență de spectre; tăetura hainelor iera după o modă scorinită de creiere moarte. Ornamentele și toată rînduiala odăiei împrejurul lor iera ca de pe lumea cealaltă — idei de oameni dispăruți, care mai mult umblă ca niște strigoi decât iau parte adevărat la viața de azi. Dar mi-am adunat puterile și am gonit în scurt gîndurile aceste. Sala pe sub pămînt iera lungă și rece, plină de praf, și vîntul sufla tare printr'însa; flacăra luminării tremura și făcea să se stingă și să se clatine umbrele. Ecourile își răspundeau în sus și în jos pe scara rotundă; o umbră se strecura după mine, iar alta fugea înaintea mea spre întunericul de sus. Am ajuns la palier și m'am oprit puțin, trăgînd cu urechea — mi se păruse c'am auzit un foșnet. Apoi, mulțumit că nu s'auzea nimic, am deschis ușa căptușită cu pîslă și am intrat în coridor.

Nu mă prea așteptam să văz ce am văzut: lumina lunii pătrundea printr'o fereastră mare pe scară, și arăta toate lucrurile într'o umbră strașnic de

neagră sau într'o lumină argintie. Toate ierau la locul lor: par' c'ar fi fost părăsită casa ieri și nu acum optsprezece luni. In candelabre și în sfeșnice ierau lumînări, și tot praful cît se adunase pe covoare și pe podelele lustruite iera așezat așa egal încît mai că nu se vedea în lumina lunii. Vroiam să merg înainte, și m'am oprit deodată. Un grup de bronz iera pe palier, care stătuse ascuns de mine după un colț al zidului; dar umbra lui cădea minunat de clară pe căptușeala de lemn alb a peretelui, încît se părea că stă acolo ceva ghemuit și mă pîndește. Am rămas pe loc nemișcat vre-o jumătate de minută, poate. Pe urmă, cu mîna pe revolver în buzunar am pornit înainte; dar n'am găsit altceva decît pe Ganymed cu vulturul lui, strălucind în bătaia lunii. Întîmplarea aceasta mi-a liniștit nervii pentru o bucată de vreme. Un chinez pus pe o masă încrustată, și care a clătinat din cap când am trecut pe lîngă dînsul, nu m'a speriat prea tare.

Ușa odăiei roșii și treptele care urcau la dînsa ierau într'un colț, în umbră. Cu lumînarea în mînă m'am uitat bine în toate părțile înainte să deschid ușa ca să văd ce fel ie bolta în care mă găseam. Și m'am gîndit că aici a fost găsit predecesorul meu, iar când mi-am amintit istoria aceasta m'a săgetat deodată o frică. Am aruncat o privire îndărăt spre gangul care stătea în lumina lunii și am deschis ușa odăiei roșii cam grăbit, cu fața întoarsă spre tăcerea năbușită a palierului.

Am intrat, am închis ușa după mine îndată, am întors cheia pe care o găsisem în broască, și am stat așa ținînd lumînarea în sus, privind împrejur locul în care aveam să veghez, odaia mare roșie din Castelul Lorenei, unde murise tînărul duce. Ori, mai drept, unde începuse moartea lui; pentru că deschisese ușa, și căzuse cu capul înainte tocmai pe scările aceste pe care m'am urcat ieu. Așa s'a sfârșit vegherea lui și încercarea lui vitează de a înfrînge credința veche în stafiile locului, și cred că niciodată apoplexia n'a slujit mai bine interesele superstiției. Mai ierau și alte povești mai vechi despre odaia aceasta, începînd cu cea care se poate crede pe jumătate și după care au venit toate celelalte, povestea cu moartea tragică a unei femei frumoase speriate, în glumă, de bărbatu-său. Și uitîndu-mă împrejur prin odaia întunecoasă, cu bolțile ferestrelor în umbră, cu ascunzătorile și decorurile ie, am putut înțelege legendele care s'au născut din ungherele aceste negre, din întunecimea ie fecundă. Lumînarea mea, în odaia aceasta mare iera o limbă mică de lumină, care nu putea pătrunde pînă în capătul celalt,

și lăsa un ocean de mister și de închipuiri împrejurul insulei acesteia luminate.

M'am hotărît să cercetez de aproape locul numai decît, și să gonesc vrăjile lui fantastice pînă să n'apuce a pune stăpînire pe mine. Am rămas mulțumit cînd am văzut că ușa se închide bine și am început să umblu prin odaie, privind pe rînd la toate mobilele; am dat în lături perdelele patului, apoi le-am ridicat pe cele dela ferestre. Am ridicat și jaluziile și am cercetat încheieturile ferestrelor înainte de a le închide; m'am aplecat și m'am uitat în căminul negru și larg, am bătut în pereții căptușiți cu stejar înegrit, să nu fie vre-o ușă ascunsă. În odaie ierau două oglinzi mari, și la fiecare erau sfeșnice cu lumînări; iar pe tabla căminului ierau încă altele în candelabre chinezești. Le-am aprins pe toate, una după alta. Focul iera pregătit, o atenție neașteptată din partea păzitorilor bătrîni, — și l-am aprins, ca nu cumva să mă ia frigul; cînd s'a aprins bine, m'am așezat cu spatele la foc și iarăși m'am uitat prin odaie. Am tras, unul lîngă altul, un jeț îmbrăcat cu stambă și o masă ca să fac un fel de baricadă în fața mea, și pe masă am pus revolverul, gata la îndemînă. Cercetările acele minuțioase mi-au făcut bine, dar întunericul din fundul odăiei și tăcerea absolută îmi stîrneau totuși prea tare fantazia. Nici mișcarea și trosnetul focului și răsunetul lui prin odaie nu mă prea linișteau. Umbra în fundul alcovului mai cu seamă părea nu știu cum palpabilă și-ți dădea idei stranii de ceva viu care se ascunde, cum ușor se întîmplă în tăcere și singurătate. În sfîrșit, ca să mă liniștesc, m'am dus cu lumînarea acolo în fund, și am văzut spre mulțumirea mea că nu iera nimic. Am așezat lumînarea pe podea în alcov și am lăsat-o așa.

Dar în timpul acesta eram foarte nervos, cu toate că, după bună judecată, n'aveam nici un motiv să fiu. Totuși îmi iera mintea perfect clară. Mi-am fixat în gînd cu hotărîre că nimic supranatural nu poate să se întîmple și, ca să treacă vremea, am început să fac versuri, în maniera lui Ingoldsby, despre legenda originală a locului. Cîteodată pronunțam cu glas tare, dar zgomolul îmi iera neplăcut. Tot de aceia am întrerupt, după cîtva timp, și conversația cu mine însumi despre imposibilitatea fantomelor și strigoilor. Mi-am adus aminte de cei trei bătrîni deșănțați care locuiau jos, și am încercat să-i iau pe dînșii ca subiect de meditație. Roșul și negrul din odaie mă turburau; chiar cu cele șapte lumînări iera destul de întuneric. Pe cea din alcov o sufla curentul, și pălpăiala focului făcea să se schimbe și să se miște într'una

umbrele și penumbrele. Căutând cum să scap de aceste neajunsuri, mi-am adus aminte de lumînările pe care le văzusem pe sală, și cu puțină osteneală am ieșit în bătaia lunii cu lumînarea în mână lăsînd ușa deschisă și numai decît m'am întors îndărăt cu zece lumînări în capăt. Le-am așezat prin bibelourile chinezești care steteau de frumusețe prin odaie, le-am aprins și le-am pus pe unde iera umbra mai tare, unele pe jos, altele pe ferestre, până cînd toate șaptesprezece au fost așezate așa ca să nu rămînă nici un colțișor prin odaie neluminat direct din una din ele. Și mi-a venit în gînd că, dac'o veni stafia să-i spun să ia seama, nu cumva să-mi calce vreo lumînare. Acum odaia strălucea de lumină, iera veselă și te simțeai sigur în revărsarea aceasta de flăcări, aveam și ocupație, că trebuia să le curăț mucurile, și asta mă făcea să simt foarte plăcut cum trece timpul.

Și totuși fierbeam nerăbdător și vegherea aceasta mă apăsa greu. Iera după miezul nopții cînd, deodată, lumînarea din alcov s'a stins, și umbra neagră a luat numai decît locul luminei. Ieu nu văzusem chiar cînd s'a stins; numai cînd m'am întors am văzut întuneric în locul acela, și am tresărit ca un om care pe neașteptate dă cu ochii de un străin în casă. «Vai, am zis în gura mare, dar ce tare-i curentul aici!» Am luat chibriturile depe masă am trecut domol prin odaie ca să fac iar lumină în colțul acela. Chibritul d'intăi n'a vrut să s'aprinză, și cînd am reușit să-l aprind pe al doilea mi s'a părut c'a scăpărat ceva pe perete în fața mea. Am întors capul fără să vreau și am văzut că cele două lumînări de pe mesuța de lingă vatră se stinseseră. Îndată m'am sculat în picioare.

«Ciudat», am zis. «Nu cumva ieu le-am stins într'un moment de distracție?»

M'am întors, am aprins din nou una, și cînd am făcut asta am și văzut că lumînarea din stînga uneia din oglinzi a clipit și s'a stins cu totul, și numai decît a urmat-o și tovarășa. Acum nu mai încăpea îndoială. Flacăra se făcuse nevăzută, cași cum mucusul ar fi fost strîns între două degete. — Nu rămăsese nici zăre de lumină, nici fum, ci curat întuneric. Pe cînd steteam cu gura căscată, s'a stins lumînarea dela piciorul patului; și umbrele păreau să cîștîge tot mai mult teren asupra mea.

«Asta nu merge așa!» zic eu; dar s'au stins și lumînările de pe cămin, întîi una și pe urmă cealaltă.

«Ce-i asta?» am strigat, și glasul mi se făcuse subțire, nu știu cum. Atunci s'a stins lumînarea dela dulap, și cea pe care o aprinsesem a doua oară în alcov s'a stins și ea.

«Stai! Lumînările acestea sunt de trebuință», zic ieu într'un acces de glumă pe jumătate histeric, și trag iar un chibrit ca să aprind îndată sfeșnicele depe cămin. Minile îmi tremurau așa că de două ori n'am putut nemeri hirtia aspră a cutiei de chibrituri. Când tabla căminului a apărut iarăși din întuneric, două lumînări s'au stins în colțul cel mai îndepărtat al ferestrii. Dar cu acelaș chibrit am aprins iar lumînările dela oglinda cea mare și cea de pe jos lângă ușă, așa încît o clipă am crezut că am luat-o înaintea stîngerilor. Atunci însă, ca la un foc de salve, s'au stins patru dintr'odată în diferite colțuri ale odăiei; am tras alt chibrit tremurînd de nerăbdare și am rămas nedumerit în care parte să mă duc cu iel.

Cum stăteam așa nehotărît, o mină nevăzută, pare că, a stins cele două lumînări de pe masă. Cu un țipăt de groază, m'am repezit în alcov, pe urmă în colț și în sfîrșit la fereastră, și am aprins la loc trei, dar două s'au stins iar lângă vatră. Apoi, crezînd că nemeresc mai bine, am aruncat chibriturile într'o casetă legată cu fier care stetea într'un colț, și am luat sfeșnicul de lângă pat. Având sfeșnicul la mine, nu mai trebuia să pierd vremea cu frecarea chibriturilor; dar în vremea aceasta stingerea progresă, și umbrele de care îmi iera frică și cu care mă luptam se întorceau și se țirau spre mine, înaintînd și dintr'o parte și din alta. Iera ca un nor de furtună cu marginile sfișiate, care înghite stelele. Din cînd în cînd mai apare cîte una, și apoi iarăși se pierde. Ieram acum nebun de groaza întunericului care venea, și nu mai știam ce fac. Săream gîfîind și cu părul sbîrlit dela o lumînare la alta, luptînd zadarnic contra năvălirii neîndurate.

Mi-am zdrelit șoldul de masă, am răsturnat un scaun, m'am împiedicat și am căzut și căzînd am tras cu mine fața de masă. Lumînarea s'a rostogolit departe; m'am sculat și am luat alta. Dar s'a stins îndată ce am pus-o pe masă, de vîntul pe care l'am făcut cu mișcarea mea bruscă, și numai decît au urmat și cele două lumînări care mai rămăsese. Și totuși iera încă lumină în odaie, o lumină roșie care îndepărta umbrele de lângă mine. Focul! Fără îndoială, pot să vîr lumînarea mea printre fielele vetrei și s'o aprind iar!

M'am îndreptat într'acolo unde jucau flăcările între cărbunii aprinși aruncînd răsfrîngeri roșii pe mobile, am făcut doi pași spre grătar, dar pe loc

flăcările s'au făcut mici și s'au stins, s'a stins jarul, s'au stins răsfringerile roșietice, și când am vîrît lumînarea între fiarele vetrei întunericul s'a închis deasupra mea cum s'ar închide un ochiu, și m'a acoperit într'o îmbrățișare care mă zugruma, pecetluindu-mi vederea și ștergând din creierii mei ultimele urme de judecată. Lumînarea mi-a căzut din mînă. Mă luptam cu brațele într'o sforțare zadarnică, ca să împing la o parte întunericul acesta greu de pe mine, și ridicînd glasul am strigat cu toată puterea — odată, de două, de trei ori. Pe urmă trebuie să mi se fi împleticit picioarele. Știu că m'am gîndit deodată că pe coridor ie lumină de lună, și aplecîndu-mi capul, cu mînile înaintea feței am luat-o la goană spre ușă.

Dar uitasem poziția iei exactă și m'am izbit greu de colțul patului. M'am clătînat îndărăt, m'am întors, și m'am izbit iarăși și iarăși de cîteva alte mobile mari. Mi-aduc vag aminte că m'am lovit tare de dîsele, rătăcind prin întuneric; mi-aduc aminte de o luptă spasmodică, și de țipe: mele chiar pe cînd mă aruncam astfel în toate părțile, și în sfîrșit de o lovitură grea în frunte, — o impresie grozavă de cădere care a ținut un veac, — o ultimă încercare ne bună să mă țin pe picioare, — și pe urmă nu mai țin minte nimic.

Am deschis ochii în lumina zîlii. Capul îmi iera legat cu o pînză proastă, și omul cu mîna uscată se uita în fața mea. Am privit împrejur, căutînd să-mi aduc aminte ce mi se întîmplase, și o bucată de vreme n'am putut să-mi dau seamă. Mi-am îndreptat ochii în colț, și am văzut pe bătrînă, am văzut-o bine, picurînd o doctorie, dintr'o sticlucă albastră într'un pahar. «Unde sînt?» am întrebat. «Par' că'mi aduc aminte de dumneavoastră, dar nu pot să știu cine sînteți».

Pe urmă iei mi-au povestit; și am auzit despre odaia roșie, cum ar asculta cineva o poveste. «Te-am găsit căzut jos, și aveai sînge pe frunte și pe buze»

Foarte tîrziu mi-am amintit de întîmplarea mea. «Acuma crezi că în odaie umblă stafia?» a zis bătrînul. Acum nu mai vorbea cum se vorbește unui musafir nepoftit, ci ca un om care se îngrijește de un prieten nenorocit.

«Da, am zis, în odaie umblă stafia».

«Și ai văzut-o. Noi care am trăit aici toată viața, n'am văzut-o. Fiindcă nici odată n'am îndrăznit... Spune, iera în adevăr baronul cel bătrîn?...»

«Nu, am zis ieu; nu-i iel».

«Ieu îți spun dumitale, a zis bătrîna, cu paharul în mînă, biata contesa ie, tînăra, pe care au speriat-o...»

«Nu ie» am zis iar. «Nu-i nici stafia baronului nici a contesei în odaia aceia, nu-i nici o stafie; ci mai rău, mai rău».

«Ei, ce ie? au întrebat bătrîni.

«Je tot ce-i mai rău din toate cîte bîntuie pe nenorociții muritori, am zis ieu; ie, în toată goliciunea iei — *Frica!* Frica, cea care nu suferă nici lumină, nici sunet, care nu are aface cu judecata, care te zăpăcește, te întunecă, te biruie. M'a urmărit de pe coridor, și s'a luptat cu mine în odaie».

M'a oprit deodată. S'a făcut tăcere. Mîna mi se îndrepta spre bandaje.

Omul cu ochii cufundați în cap a oftat și a zis: «Asta ie. Știu ieu ce ieste. Puterea întunerului. Așa blestem pe o biată femeie! Te pîndește totdeauna. O simți și ziua, în zi luminoasă de vară, pe tapiserii, în perdele, se ține de dumneata ori încotro te ai întoarce. În întuneric se furișează pe sală și te urmărește, de nu îndrăznești să te întorci. În odaia aceia ie Frica — Frica neagră, și să stea acolo cît o ținea casa asta plină de păcate.

ISTORIA LUI ELVESHAM, RĂPOSATUL

DE

H. G. WELLS

Scriu istoria aceasta, dar nu m'aștept că are s'o crează cineva; vreau numai, dacă se poate, să arăt un drum de scăpare pentru victima care va veni după mine. Poate că să-i fie de vre-un folos nenorocirea mea. Pentru mine știu că nu mai ie nici o nădejde, și acum sunt gata să-mi întîmpin soarta.

Mă chiamă Edward George Eden. Sînt născut la Trentham, în Staffordshire; tata iera acolo funcționar în administrația grădinilor. Mama a murit cînd aveam trei ani, tata cînd ieram de cinci. Unchiu-*neu*, George Eden, m'a înfiat atunci. Iera holteiu; ce știia învățase singur, și în Birmingham iera foarte cunoscut ca jurnalist vrednic. M'a crescut fără să cruțe cheltuiala; mă îndemna tare să am ambiție ca să reușesc în viață, și la moartea lui, care s'a întîmplat acum patru ani, mi-a lăsat toată averea, — au rămas vre-o cinci sute de livre, după ce s'au plătit toate datoriile. Aveam atunci optsprezece ani. Prin testament mă sfătui să cheltuiesc banii ca să-mi isprăvesc învățătura. Ieu mă și hotărîsem pentru medicină, și, mulțumită generozității lui de

după moarte și norocului meu la concursul de bursă, am ajuns student în medicină la Universitatea din Londra. Pe atunci pe cînd începe povestirea mea, locuiam în strada Universității 11 A., într'o cămăruță sus de tot, foarte păcătos mobilată și în care sufla vîntul; odaia aceasta da în spatele proprietăților Shoolbred. În ea steteam și dormeam, fiindcă aveam grijă să-mi ajungă banii pîn' la cel din urmă gologan.

Aveam cu mine o pereche de ghete care trebuiau duse la cîrpit într'o prăvălie din Tottenham Court Road cînd m'am întîlnit întîia oară cu bătrînul acela galben la față, care avea să-mi încurce viața așa ca să n'o mai pot descurca. Stetea pe marginea trotuarului și se uita nedumerit la numărul de d'asupra ușii în momentul cînd am deschis-o. Ochii lui — cenușii, spălăciți, și înroșiți pe împrejur — îmi priveau în față, și fizionomia lui a luat numai decît o expresie de amabilitate silită.

«Vii, zice, tocmai la timp. Uitasem numărul casei. Ce mai faci, domnule Eden?»

Am rămas cam mirat de tonul acesta familiar, fiindcă pîn'atunci nu mai văzusem niciodată pe omul acesta. Și ieram și cam plictisit că mă vedeai cu ghetele subsuoară. Iel a băgat de seamă că nu prea sînt gata de prietenie.

«Te miri cine dracul sînt, așa ie? Iți sînt prieten, fii sigur. Ieu te-am văzut pe dumneata înainte să mă vezi dumneata pe mine. N'am putea să stăm noi aici undeva de vorbă?»

Steteam la îndoială. Sărăcia odăiei mele de sus nu iera de arătat orișicui. Zic: «Poate să ne plimbăm pe stradă la vale. Din nenorocire, nu mi-e cu puțință». — Și gestul meu mi-a arătat gîndul fără să-l mai spun.

«Tocmai», a zis el și s'a uitat înapoi și încolo. «Pe stradă? Incotro să mergem?» Ieu am pus pe nebăgatele de seamă ghetele în coridor. «Uite ce ie!» a zis iel deodată, «ieui am cu dumneata o vorbă lungă. Hai să dejezezi cu mine, domnule Eden. Sînt om bătrîn, foarte bătrîn, și nu sînt bun să dau explicații, cu glasul ăsta al meu așa pițigăiat, în zgomotul circulației».

Și ca să mă înduplece, m'a luat de braț cu mîna lui uscată, care tremur puțin.

Nu ieram așa de învrîstă ca să nu pot fi poftit la masă de un om bătrîn. Dar în același timp nici nu mă bucuram cu totul de invitația aceasta neașteptată. «Ieu aș vrea mai bine», am început ieu. Dar iel mi-a luat înainte: «Ba ieu vreau — și părului meu cărunț i se cuvîne oarecare considerație».

Și așa am primit și am plecat cu dînsul.

M'a dus la restaurantul Blavitiski. Trebuia să umblu încet ca să-mi potrivesc pasul cu al lui. Și pe când mîncam — o masă cum nu mai văzusem pîn' atunci — iel tot schimba vorba ca să n'ajung la întrebarea care o aveam pe limbă, iar ieu am putut să-l observ mai bine. Fața rasă peste tot iera uscățivă și sbîrcită, buzele pline de cute se strîngeau peste dinții falși; părul alb, rar și cam lung. Imi părea mic de stat — dar mie, drept vorbind, toți oamenii îmi păreau mici; umerii ierau lăsați și gîrbovi. Și uitîndu-mă la dînsul am luat seama că și el mă observa; ochii lui mă urmăreau cu o ciudată lăcomie, dela spetele mele late pîn' la mînile arse de soare și la fața mea cu pistrui. «Și acum, a zis iel după ce am aprins țigaretetele, am să-ți povestesc de ce-i vorba».

«Vezi dumneata, ieu sînt om bătrîn, foarte bătrîn». Și a tăcut o clipă — «Din întîmplare am bani, și banii aceștia trebuie să-i las în curînd, și n'am nici un copil ca să-i las lui». Ieu m'am gîndit că spovedania ie un vicleșug, și m'am hotărît să iau bine seama la ceea ce-mi mai rămăsese din cinci sute de lire. Dar iel vorbea tot mai departe, și spunea că-i singur și că nu știe cum ar face mai bine ca să-și reguleze averea. «Mi-am făcut tot felul de planuri: binefaceri, instituții, și burse, și biblioteci, și înfirșit am ajuns la hotărîrea aceasta», — și mi s'a uitat drept în față — «ca să găsesc un băiat cu ambiție, curat la suflet și sărac, sănătos la trup și la minte, și în scurt, să mi-l fac moștenitor, să-i dau tot ce am». Și a mai zis odată: Să-i dau tot ce am. Așa încît ar scăpa băiatul de toate supărările și de toată osteneala la care îl supune viața lui, și ar ajunge om liber și cu trecere».

Am încercat să par dezinteresat. Cu vădită ipocrizie i-am zis: «Și dumneata vrei să te ajut poate, cu relațiile mele profesionale, ca să găsești un asemenea om».

A zîmbit și s'a uitat la mine peste țigaretă, iar ieu am ris văzînd cît de ușor a dat iel de gol modestia mea falsă.

«Ce carieră ar avea băiatul acela!» a zis bătrînul. «Cum îl invidiez, cînd mă gîndesc că ieu am adunat și altul are să cheltuiască... Dar ieu pun și condiții, și sarcini, s'înțelege. Mai întîi, trebuie să-mi ia numele. Nimic nu capeti fără să dai ceva în schimb. Și trebuie să-i cunosc viața cu deamănuntul, înainte să-l adopt. Trebuie să fie sănătos. Trebuie să știu din ce oameni se trage, cum au murit părinții și bunicii, să aflu deaproape ce purtări are».

Vorbele aceste mi-au potolit puțin entuziasmul cu care mă felicitasem în gândul meu.

«Și îmi dați a înțelege că pe mine?»... am întrebat ieu atunci.

«Da», a răspuns bătrînul cu oarecare necaz. «Da, pe dumneata».

Nu am mai zis nici un cuvînt. Imaginația mea lucra nebună, scepticismul meu înăscut nu mai iera în stare s'o potolească. Nu-mi venea în gînd nici o vorbă de mulțumire. Nu știam nici ce să spun, nici cum să spun. În sfîrșit am zis: «De ce tocmai pe mine?»

Auzise de mine din întîmplare dela profesorul Haslar, că sînt un tînăr deosebit de sănătos și întreg la minte, și iel vroia să-și lase banii, dacă se poate, unui om de o sănătate și de o cinste cît mai sigură.

Asta a fost întîlnirea mea cea d'întăi cu bătrînul acela. Despre dînsul iera foarte tainic; n'a vrut să-și spuie numele atunci, și după ce i-am răspuns la cîteva întrebări ne-am despărțit la ușa restaurantului. Văzusem că a luat din buzunar un pumn de aur cînd a plătit masa. Ciudat mi s'a părut că stăruia atît asupra sănătății. Dupăcum ne învoisem, am făcut în aceiaș zi o cerere de asigurare pe viață la Societatea Loyal, pentru o sumă mare; în săptămîna următoare medicii experți ai Societății m'au examinat foarte de aproape. Dar bătrînul nu s'a mulțumit cu atît; a cerut să fiu cercetat încă odată de un doctor mare, Henderson.

Vineri, în săptămîna Rusaliilor, s'a hotărît în sfîrșit. M'a chemat jos, destul de tîrziu seara — iera aproape nouă, — ieu îmi umpleam capul cu formule chimice pentru examenul preparator. Bătrînul iera pe sală, sub o lampă slabă cu gaz, fața lui iera un joc de umbre grotesc. Mi-a părut încă mai gîrbov decît atunci cînd îl văzusem întăia oară, și obrajii ierau ceva mai căzuți.

Glasul îi era mișcat. «Totul ie bine, domnule Eden, a zis iel. Totul ie foarte bine. Și în noaptea asta, mai ales, trebuie să mînfînci cu mine și să serbezi — adoptarea dumatăle. Tusa i-a tăiat vorba. «N'ai să ai mult de așteptat», a zis trecîndu-și batista peste buze, și m'a apucat de mînă cu ghiara osoasă care-i rămăsese liberă. «Sigur n'ai să ai mult de așteptat».

Am ieșit în stradă și am luat o birjă. Mi-a aduc viu aminte de cel mai mic lucru din plimbarea aceia cu trăsura, — de mișcarea repede și ușoară, de contrastul puternic între lumina gazului, a uleiului și cea electrică, de mulțimea de pe străzi, de locul unde ne-am dus în Regent Street și de masa

strălucită care ne-au servit-o acolo. La început m'au descurajat chelnerii bine îmbrăcați, cum se uitau la hainele mele proaste, și nu știam ce să fac cu simburii de măslină; dar la șampanie mi s'a înfierbîntat sîngele și mi-am căpătat încrederea în mine. Bătrînul a vorbit mai întîi de dînsul. În trăsura chiar își spusese numele; iera Egbert Elvesham, marele filozof; îi știam numele de cînd ieram băiat în școală. Imi părea de necrezut: omul al cărui spirit mă stăpînise așa de demult, acest mare ideal se realiza deodată în figura aceasta păcătoasă și familiară. Imi închipui că orice tînăr care se găsește dintr'odată printre celebrități a simțit întrucîtva decepția mea. Mi-a vorbit apoi bătrînul de viitorul meu, și cum că viața de abia să mai ține în iel, și în curînd are să-mi lase mie tot, casele, drepturile de autor, banii depuși. Mie nu-mi trecuse prin gînd că filozofii ar fi așa de bogați. Se uita cu oarecare invidie la mine, cum beam și mîncam. «Ce putere de viață ai dumneata», a zis, și apoi oftînd — un oftat de ușurare, cred ieu — a adăugat: «n'are să fie mult».

«Ei», am zis ieu, cu capul plin de șampanie, «mulțumită dumitale viitorul meu are să fie foarte plăcut. De acum am și cîntea numelui. Dar d-ta ai un trecut. Așa trecut face cît tot viitorul meu».

A clătinat din cap zîmbind, pe jumătate întristat, cred, de admirația mea lingușitoare. Și a zis: «Viitorul acesta, ai vrea D-ta să-l schimbi într'adevăr?» — Chelnerul a venit cu liqueururi. — «D-ta poate nu te gîndești, fiindcă mi-ai luat numele, mi-ai luat poziția; dar ai vrea D-ta, de bunăvoie, să-mi iai anii?»

«Cu toate perfecțiile D-tale», am răspuns ieu, galant.

Iel, a zîmbit iar. «Kümmel, pentru amîndoi» a zis chelnerului, și a început să se uite la un pachet mic de hîrtie pe care-l scosese din buzunar. «Ceasul acesta, zice, ceasul acesta de după masă ie ceasul lucrurilor mărunte. Iată am aici o probă de știința mea inedită». A desfăcut pachetul cu degetele lui galbene care tremurau, și mi-a arătat un praf roșiatic pe hîrtie. «Ia să ghicești D-ta ce-i asta. Dar să știi, dacă pui numai puțin din praful acesta în Kümmel, ai să zici: Kümmel is Himmel».

Ochii lui mari cenușii să uitau într'ai mei cu o expresie de nepătruns.

Pe mine m'a scandalizat puțin să văd un așa mare învățat bătîndu-și capul cu aroma liqueururilor. Dar m'am prefăcut că mă interesează slăbi-ciunea lui; ieram destul de beat pentru asemenea mofturi lingușitoare.

A împărțit praful și l'a pus în cele două păhăruțe și ridicându-se deodată cu o demnitate stranie și neașteptată, a întins mîna spre mine. Am făcut și ieu la fel, și paharele au sunat. «In cinstea moștenirii D-tale, și cît mai curînd» a zis și a ridicat paharul la gură.

«Nu așa», am zis ieu grăbit. «Nu așa».

A tăcut ținînd paharul în dreptul gurii, și ochii lui fulgerau într'ai mei. «Să trăim ani mulți» am zis ieu.

Iel a stat la indoială. Pe urmă, rîzînd dintr'odată lătrător, a zis: «Să trăim», și cu ochii țintă unul la altul am ciocnit paharele. Ochii lui priveau drept într'ai mei, și după ce am înghițit băutura, am simțit ceva ciudat și puternic. Mai întăi mi s'a făcut un tumult furios în creeri. Mi s'a părut că simt pe loc o mișcare fizică în craniu, și un murmur îmi clocotea în urechi. N'am luat seama ce gust aveam în gură, nici aroma care-mi umplea gîtul. Vedeam numai puterea ochilor lui cenușii care mă ardeau. Puhoiul, confuzia mintală, zgomotul și mișcarea din cap mi-au părut că țin un timp nesfîrșit. Impresii ciudate și vagi de lucruri pe jumătate uitate fugeau și dispăreau prin lumina conștiinței. In sfîrșit, bătrînul a pus capăt farmecului. Izbucnind într'un oftat brusc, a pus jos paharul.

«Ei?» a zis iel.

«Mînunat», i-am răspuns ieu, cu toate că nu simțisem gustul băuturii.

Capul mi se învrtea. M'am așezat pe scaun. Creierul meu iera un haos. Pe urmă, am început să văz lucrurile clare și mărunte, ca într'o oglindă concavă. Și bătrînul mi-a părut nervos și grăbit. A scos ceasul și s'a strîmbat la iel. «Unsprezece și șapte! In noaptea asta trebuie — șapte și douăzeci și cinci. Waterloo! Trebuie să plec îndată». A cerut socoteala, și se grăbea să-și ia paltonul. Chelnerii serviabili au sărit să ne ajute. Peste puțin i-am zis noapte bună; iel iera în trăsură. Simțeam cu o claritate absurd de minuțioasă: pare că — nu știu cum să zic — nu numai că vedeam, dar și *pipăiam* printr'un binoclu răsturnat.

«Băutura aceia», a zis iel, și a pus mîna la frunte. «Nu trebuia să ți-o dau. Are să-ți plesnească capul mîne dimineață. Așteaptă un moment. Uite». «Și mi-a dat un pachetel lat, ca un praf Seidlitz. «Ia-l cu apă cînd te culci. Celalt praf iera o doctorie proastă. Ține minte: numai cînd îi fi gata să te culci. Are să-ți limpezească mîntea. Inc'odată dă-mi mîna — Futurus!»

I-am luat ghiara sbîrcită și i-am zis la revedere. După cum îi cădeau

pleoapele am înțeles că și pe dînsul îl stăpînea puțin băutura aceia care face să și se învîrtească creerii.

A tresărit ca și cum și-ar fi adus aminte încă de ceva, a căutat în buzunarul dela piept și a scos un alt pachet; ăsta iera cilindric, de mărimea și forma unui săpun de ras. «Uite, zice. Cît pe ce iera să uit. Să nu-l deschizi pînă ce n'oiu veni ieu mîne, — dar ia-l acum».

Iera așa de greu că puțin a lipsit să nu-l scap din mînă. «Perfect!» am zis ieu, iar iel s'a rînjit la mine din fereastra birjei, cînd vezeteul a dat biciu să îndemne calul. Pachetul pe care mi-l dăduse iera alb, cu pecetii roșii la fiecare capăt și dealungul muchilor. «Dacă nu-s bani, am zis, ie ori platină ori plumb».

L-am vîrit cu multă grijă în buzunar, și amețit am plecat acasă printre oamenii care umblau fără treabă prin Regent Street și prin străzile laterale întunecoase, dincolo de Portland Road. Mi-aduc aminte foarte viu de impresiile mele de atunci, cu toate că ierau așa de straniu. Aveam încă atîta conștiință de sine ca să observ starea mea de spirit ciudată, și să mă întreb dacă băutura aceia nu iera opium — o doctorie pe care nu o încercasem niciodată. Ie greu acum să descriu particularitățile ciudate ale gîndurilor mele — le-aș numi vag: o dedublare mintală. Cînd treceam în sus pe Regent Street mi-a dat prin cap ideia ciudată că strada ie gara Waterloo, și aveam o pornire curioază să întru în Institutul Politehnic cu gîndul că mă urc într'un tren. Mi-am dat un pumn în ochiu, și iera Regent Street. Cum să spun? Vezi un actor meșter care se uită liniștit la D-ta, deodată face o strîmbătură, și iată! — ie o altă persoană. Ar fi prea extravagant să vă spun că, pentru moment, Regent Street îmi părea c'a făcut o astfel de grîmasă? Pe urmă, convins iarăși că iera strada aceia, m'am simțit zăpăcit în chip straniu de niște amintiri fantastice care mi se strecurau în minte. Mă gîndeam că acum treizeci de ani m'am certat aici cu frate-meu. Pe urmă am izbucnit de rîs, și niște vagabonzi de noapte, pe lîngă mine, s'au uitat mirați și au făcut haz. Acum treizeci de ani nici nu ieram născut, și în viața mea n'avusesem parte de un frate. De sigur băutura cea fusese nebunie lichidă, fiindcă tot nu scăpam de părerea de rău că mi-am pierdut fratele. Pe Portland Road nebunia a luat altă întorsătură. Am început să-mi aduc aminte prăvălii care nu mai ierau, și să compar strada cu ce iera odată. După ceia ce băusem, iera de înțeles să-mi fie gîndurile confuze și turburate, dar

mai mult mă zăpăceau fantasmalele vii și curioaze care îmi apăreau în gând, și nu numai cele care apăreau, dar și cele care dispăreau. Mă oprisem peste drum de Stevens, prăvălia de colecții și aparate pentru științele naturale, și-mi băteam capul să aflu ce treabă aveam acolo. A trecut un omnibus, și uruia întocmai ca un tren. Mi s'a părut că mă scufund într'o fântină întunecoasă și adâncă, pentru ca să-mi pot aduce aminte. «De sigur, am zis în sfârșit, Stevens mi-a promis pentru mine trei broaște. Curioz cum iera să uit».

Nu știu dacă să mai fac pentru copii tablouri de acele care se schimbă. Țin minte că pe un tablou de aceste se vedea întâi o fantomă confuză care creștea și se prefăcea în altă vedenie. Tot așa mi se părea că o serie fantomatică de impresii nouă lupta cu impresiile mele obicinuite.

Treceam prin Euston Road spre Tottenham Court, amețit și cam speriat, și de abia luam seama că apucasem alt drum ca de obicei; fiindcă totdeauna tăiam deadreptul printr'o rețea de străzi dosnice. M'am întors spre strada Universității, și m'am pomenit că uitasem la ce număr șed. Cu mare greu mi-am adus aminte că ie 11 A, și în momentul acela mi s'a părut că numărul mi-l spusese o persoană pe care o uitasem. Am încercat să-mi fixeze gândul să-mi reamintesc amănunțele prinzului, și în ruptul capului nu mi-am putut aduce aminte de obrazul celui care mă poftise la masă; îl vedeam numai ca un contur șters, cum te vezi în răsfrîngerea unui geam. În locul lui totuși mă vedeam, ciudat lucru, pe mine însu-mi șezînd la masă, roș la față, cu ochii aprinși, și vorbind mult.

«Trebuie să iau celalt praf, mi-am zis ieu; așa nu mai merge».

La intrare n'am nemerit locul unde îmi steteau chibriturile și lumînarea, și nu mai știam bine pe ce palier ie odaia mea. «Sînt beat, zic; asta-i sigur», și ca să-mi dovedesc afirmația m'am poticnit dinadins pe scări.

La prima vedere odaia mea mi s'a părut necunoscută. «Ce prostie» am zis, uitîndu-mă lung în jurul meu. Mi-am dat silință și mi s'a părut că-mi viu în fire, că lucrurile din ciudate și fantastice se fac obicinuite și reale. Iera oglinda mea veche, și notele mele asupra albuminelor prinse în colțul cadrului; ierau hainele mele de toate zilele aruncate pe jos. Și totuși acum nu ierau așa de reale lucrurile. O convingere stupidă mi se vîrise în acelaș timp în cap: că mă aflam într'un vagon de drum de fer și că trenul se oprișe, iar ieu mă uitam pe fereastră, într'o stație oarecare necunoscută. Am apucat

strîns vergile patului ca să mă asigur. «Probabil ie vedere la distanță, mi-am zis. Trebuie să scriu Societății de cercetări psihice».

Am pus pachetul cel rotund pe masa de toaletă, m'am așezat pe pat și am început să-mi scot ghetele. Părea că imaginea impresiilor mele actuale se zugrăvea pe altă imagine care pătrundea prin cea d'intăi. «Afurisit! Am înebunit, ori sînt în două locuri deodată?» Pe jumătate desbrăcat, am aruncat praful într'un pahar și am băut. Apa a început să fiarbă și a căpătat o culoare fluorescentă chihlimbarie. Înainte să mă fi urcat în pat mintea mi se și liniștise. Am simțit perna sub cap, și pe urmă trebuie să fi adormit.

M'am deșteptat brusc dintr'un vis în care văzusem niște bestii ciudate; ieram culcat pe spate. Oricine cunoaște, cred, visurile acele urite și turburătoare din care te deștepti simțind că ai scăpat, dar iești încă foarte speriat. În gură aveam un gust ciudat, simțeam osteneală în membre, și un sentiment neplăcut în piele. Steteam nemișcat cu capul pe pernă, așteptînd să-mi treacă dispoziția aceasta curioasă și frica; credeam c'am să ațipesc iarăși. În loc de aceasta, senzațiile mele anormale creșteau tot mai mult. La început nu vedeam nimic care să nu fie la locul lui în jurul meu. În odaie iera o lumină slabă, așa de slabă că iera aproape beznă, și mobilele păreau ca niște pete vagi în întunericul absolut. Mă uitam drept înainte peste așternutul patului.

Mi-a venit în gînd c'a intrat cineva în odaie ca să-mi fure fișicul de bani; dar dupăce am stat culcat cîteva minute, respirînd regulat ca să mă prefac că dorm, am văzut că iera curată închipuire. Totuși convingerea turburătoare că se întîmplă ceva rău mă stăpînea tare. Am făcut o sforțare, mi-am ridicat capul de pe pernă și am privit în jurul meu în întuneric. Ce iera, nu puteam înțelege. M'am uitat la formele dinprejur, la întunericul mai slab ori mai tare care arăta unde sînt perdelele, la masă, la vatră, la polițele cu cărți și așa mai departe. Apoi am început să iau sema că ie ceva neobicinuit în formele acelea din întuneric: să fi fost patul întors dandoselea? *Color ar trebui să fie polițele, și se vedea stînd ceva învelit și tern, ceva care nu semăna a poliță cu cărți, oricît mă uitam la lucrul acela. Și iera mult prea mare ca să fie cămașa aruncată pe scaun.*

Stăpînit de spaimă copilărească, am dat la o parte plapoma și am scos picioarele din pat. În loc să mă dau jos din patul meu cu roțițe, am simțit că piciorul dă de colțul saltelei. Am făcut încă un pas atunci, și m'am așezat

pe marginea patului. Lîngă mine trebuia să fie luminarea și chibriturile pe scaunul cel stricat. Am întins mîna și am dat — de nimic. Mi-am mișcat mîna prin întuneric și am întîlnit ceva care atîrna greu, o țesătură moale și groasă care a foșnit cînd am atins-o. Am apucat și am tras; am văzut că iera o perdea care atîrna la capul patului.

Acum ieram treaz de tot; începeam să disting ce iera prin casă. Ieram zăpăcit. Căutam să-mi aduc aminte întîmplările de peste noapte și, lucru destul de curios, le aveam vii în memorie: masa de seară, pachetul mic pe care mi l-a dat, mirarea mea de cum fusesem intoxicat, dezbrăcătul meu greoiu și răcoarea pernei pe obrajii aprinși. Mi s'a făcut deodată frică. A fost asta aseară ori alaltăseară? Oricum, odaia aceasta îmi iera străină și nu puteam înțelege cum am intrat în ea. Conturul întunecat și palid se făcuse încă mai palid și am zărit o fereastră și forma neagră a unei oglinzi ovale în bătaia slabă de lumină care se strecura prin jaluze. M'am sculat, și m'a surprins un ciudat sentiment de slăbiciune și nesiguranță. Mînile întinse îmi tremurau, și așa m'am dus încet spre fereastră, dar tot m'am lovit la genunchi de un scaun care stetea în drum. Am mers pipăind pe lîngă oglindă care iera mare și avea două sfeșnice frumoase de alamă, — ca să găsesc sfoara jaluzei; dar n'am putut s'o găsesc. Din întîmplare am pus mîna pe ciucure; cu un sunet scurt jaluza s'a ridicat în sus.

M'am pomenit înaintea ochilor cu o priveliște care mi-iera cu totul străină. Iera noapte și cerul acoperit; prin grămezile de nori suri și linoși se strecura lumina slabă și nehotărîtă a zorilor. Și la marginea cerului baldachinul de nori iera tivit cu un roșu de sînge. Jos pe pămînt totul iera negru și confuz, în depărtare coline întunecate, apoi o masă informă de clădiri din care se ridicau coperișuri ascuțite. Copacii, ca niște pete de cerneală; și sub fereastră, umbre de tufișuri negre și cărări apăreau șterse și cenușii. Îmi iera așa de necunoscut tot ce vedeam, încît am crezut un moment că visez încă. Am pus mîna pe masa de toaletă; mi s'a părut că-i de lemn lustruit, și iera lucrată artistic, — pe masă ierau flacoane de sticlă șlefuită și o perie. Mai iera tot pe masă și un lucru ciudat, mic, în formă de potcoavă, cu muchi lucii și tari, pus pe o farfurioară. N'am putut găsi nici chibrituri, nici sfeșnic.

M'am uitat de jurîmprejurul odăiei. Jaluziile ierau acum ridicate, umbrele slabe ale mobilelor se rupeau din întuneric. Patul iera mare și cu

perdele; la picioarele lui, căminul cu o tablă mare, albă, pe care steteau lucruri de marmură.

M'am răzimat de masa de toaletă, am închis ochii și i-am deschis iar, și am încercat să gîndesc. Toate ierau mult prea reale ca să mai fie vis. Incepeam să cred că trebuia să fie o lacună în memoria mea, provocată de băutura aceia stranie. Luasem probabil în stăpînire moștenirea și pierdusem dintr'odată amintirea despre tot ce se întîmplase de atunci de cînd mi se anunțase norocul acesta mare. Poate că dacă aș mai aștepta puțin, lucrurile mi s'ar clarifica din nou. Cu toate acestea masa cu bătrînul Elvesham o aveam în minte deosebit de clar, ca ceva de curînd întîmplat. Șampania, chelnerii politicoși, praful, liqueururile — mi-aș fi pus capul că toate aceste se petrecuse acum cîteva ceasuri.

Pe urmă s'a întîmplat ceva așa de banal și totuși așa de groaznic că și acum tremur gîndindu-mă la clipa aceia. Am vorbit tare. Am zis: «Cum dracu am ajuns aici?»... *Și glasul nu iera al meu.*

Nu iera al meu, iera subțiratic, articulația nu iera curată, rezonanța oaselor feței mele iera alta. Atunci, ca să mă asigur, mi-am frecat o mîină de alta și am simțit că pielea atîrna în cute: iera slăbiciunea uscată a bătrîneții. «Hotărît», am zis ieu, cu glasul acela groaznic care mi se așezase în gît cine știe cum, «hotărît, asta-i vis!» Iute și oarecum fără voie mi-am vîrit degetele în gură. Dinții căzuse. Virfurile degetelor treceau pe suprafața flască a gingiilor zbîrcite. Ieram bolnav de spaimă și de scîrbă.

Am simțit atunci o dorință pătimașă să mă văz, să deosebesc dintr'odată, în toată grozăvia ei, această fantastică schimbare care dăduse peste mine. M'am dus clătînîndu-mă pîn' la tabla căminului și am căutat pe dînsa chibriturile. Atunci mi-a izbucnit din gît o tușă lătrătoare, și m'am apucat cu mîinile de haina de flanelă care iera pe mine. Chibrituri nu ierau acolo, și am simțit îndată că mîinile și picioarele îmi ierau reci. Suflînd greu pe naș și tușînd, scîncînd chiar poate, m'am dus, pipăind drumul, pîn' la pat. «Sigur visez», murmuram ieu culcându-mă la loc, «sigur visez». Iera repetarca senilă. Am tras plapoma peste umeri, peste urechi, și m'am hotărît să caut s'adorm. S'înțelege că visam. Mîne dimineață visul are să se împrăstie, și am să mă deștept tare și zdravăn, cu tinerețea și cu studiile mele. Am închis ochii, am respirat regulat, și fiindcă mi se părea că sînt prea treaz, am început să calculez încet puterile lui 3.

Dar somnul așteptat nu venea. Nu puteam adormi. Și convingerea că schimbarea care mi se întâmplase iera reală creștea într'una fără îndurare. Curînd m'am pomenit cu ochii deschiși mari; puterile lui 3 le uitasem, și degetele mele uscate ierau între gingiile zbîrcite. Ieram în adevăr, dintr'odată și pe neașteptate, om bătrîn. În chip neobicinuit trecusem prin viață și ajunseseam la bătrînețe. Nu se știe cum, fusesem prădat de tot ce-i mai bun în viață, de dragoste, de luptă, de putere și de speranță. M'am ascuns în perină și am încercat să mă conving că o asemenea halucinație ie cu puțință. Pe încetul se lumina de ziuă.

În sfîrșit, văzînd că nu mai ie nădejde să dorm mai mult, m'am ridicat în pat și am privit împrejur. O lumină slabă și rece făcea să se vadă toată odaia. Iera mare și bine mobilată, mai bine decît toate odăile în care dormisem pîn' atunci. O lumînare și chibrituri se zăreau pe un pedestal într'un colț. Am dat plapoma la o parte și, tremurînd de frigul aspru al dimineții, cu toate că iera vreme de vară, m'am dus s'aprind lumînarea. Apoi tremurînd strașnic, așa că stingătorul dela sfeșnic zîngănea în cîrligul lui, am ajuns, clătînîndu-mă pe picioare, pîn' la oglindă și am văzut — *fața lui Elvesham*. Și n'a fost așa de groaznic, fiindcă de mai înainte mă temusem de aceasta mai mult ca de orice. Dela început îmi păruse iel slab și păcătos la trup, dar așa cum îl vedeam acum, îmbrăcat numai în jiletca de flanelă groasă, care-i arăta așa de tare gîtul uscățiv, așa cum îl vedeam acum ca trupul meu propriu, nu pot să spun ce prăpădit și ruinat iera. Obrajii fără carne pe iei, suvițele rari și murdare de păr cărunt, ochii curgînd de guturai; buzele zbîrcite tremurau și cea de jos descoperea roșul lucios dinăuntru gurii și uriciunea gingiilor negre. Voi care aveți sufletul și trupul potrivite, și vîrsta voastră normală, nu vă puteți închipui întemnițarea aceasta vrăjmașă, îndreptată împotriva mea. Să te simți tînăr și plin de dorințele și de puterea tinereții, și să fii prins, să fii strîns deodată în ruina aceasta de corp care șovăie în toate părțile...

Dar mi-am lăsat firul povestirii. O bucată de vreme am stat amețit de schimbarea care dăduse peste mine. Iera ziua mare cînd am ajuns în stare să-mi adun gîndurile. Schimbarea aceasta se făcuse în chip inexplicabil; dar cum s'a făcut, dacă nu prin magie, nu puteam spune. Și gîndindu-mă așa, mi-a venit în mînte șiretenia diabolică a lui Elvesham. Mi se părea clar că, după cum ieu mă aflam în trupul lui, tot așa iel trebuia să fi pus stăpînire

pe *al meu*, pe puterea mea, pe viitorul meu. Dar cum să dovedesc asta? Pe urmă, tot gândindu-mă, mi s'a părut că lucrul ie așa de necrezut, tocmai pentru mine, încît mi se învîrtea capul, și a trebuit să mă ciupesc, să-mi pipăi gingiile fără dinți, să mă văd în oglindă, să pun mîna pe lucrurile deprimprejur, pentru ca să pot privi realitatea în față. Ori toată viața ie halucinație? Ieram ieu în adevăr Elvesham, ori iel ieu? Am visat eu de Eden as'noapte? A existat unul Eden vreodată? Dacă sînt eu Elvesham, ar trebui să-mi aduc aminte unde ieram în dimineața trecută, numele orașului în care am trăit, ce s'a întîmplat mai înainte să înceapă visul. Mă luptam așa cu gîndurile. Mi-am adus aminte de ciudata dedublare a memoriei mele, în noaptea trecută. Dar acum mintea îmi iera limpede. Și nu puteam să evoc doar fantoma unei memorii oarecare, ci numai memoria aceasta proprie a lui Eden.

«Drumul acesta duce la nebunie!» am strigat ieu cu vocea mea pițigăiată. M'am clătinat pe picioare, mi-am tîrît membrele slabe și grele pînă la masa de spălat și mi-am vîrît capul cărunt într'un lighean cu apă rece. Apoi, pe cînd mă ștergeam, încercam iarăși să înțeleg. Nu iera bine. Vedeam că fără îndoială ieu ieram în adevăr Eden, nu Elvesham. Dar Eden în corpul lui Elvesham!

Dac'aș fi fost un om din alte vremuri, m'aș fi supus soartei mele socotindu-mă fermecat. Dar în zilele noastre de necredință minunile nu sînt obicinuite. Aici trebuia să fie o scamatorie psihologică. Ce poate face o băutură și o privire fixă, o altă băutură și o altă privire fixă, ori vre-un alt procedeu similar, poate desface, desigur. Și alte dăți s'a întîmplat să-și piarză oamenii memoria. Dar să-ți schimbi memoria cu alta, cum ai schimba umbrela! Am rîs. Vai! nu iera rîs sănătos, ci un chicotit și o horcăială bătrînească. Mi-am închipuit pe Elvesham bătrînul rîzînd în locul meu, și o pornire de ciudă aprinsă, neobicinuită mie, mi-a trecut prin suflet. Am început să îmbrac grăbit hainele pe care le găsisem aruncate pe jos, și numai după ce ieram gata am luat seama că luasem un costum de seară. Am deschis dulapul și am găsit niște haine mai ordinare, o pereche de pantaloni cadrilați și un halat de moda veche. Mi-am pus o tichie venerabilă pe capul meu venerabil, și tușînd puțin de osteneala îmbrăcatului, am ieșit cu pași nesiguri în coridor.

Iera poate atunci cinci și un sfert; obloanele ierau închise, și în casă o tăcere desăvîrșită. Coridorul iera spațios; de jos din întunericul sălii de

întrare se înălța scara largă, acoperită cu un covor bogat. Printr'o ușă pe jumătate deschisă, în fața mea, se vedea o masă de lucru, o bibliotecă învîrtitoare, spatele unui jeț de birou și rînduri frumoase de cărți legate, unul deasupra altuia.

«Asta-i odaia mea de lucru», am zis mormăind și am trecut prin coridor. Dar sunetul vocii mele mi-a dat alt gînd; m'am întors în odaia de culcare și mi-am pus dinții falși, care s'au înfipt ușor, ca după un vechiu obicei. «Așa-i mai bine», — am scrișnit, și m'am întors în birou.

Sertarele mesei de lucru ierau încuiate. Incuiat iera și capacul de deasupra. De urma vre unor chei nu puteam da; în buzunarele pantalonilor nu ierau. M'am întors iar în odaia de culcare, am căutat prin haine, prin toate buzunarele dela toate costumele pe care le-am putut găsi. Ieram foarte supărat; ar fi crezut cineva c'au fost hoții, dacă vedea ce făcusem prin odaie. Și nu numai cheile nu le-am găsit, dar nici un ban, nici o bucățică de hârtie — numai socoteala prînzului de aseară.

Mă cuprinse o curioază osteneală. M'am așezat pe scaun și mă uitam la hainele aruncate în toate părțile, cu buzunarele întoarse pe dos. Nebunia mea dintăi se potolise. Și atunci tocmai am început să admir inteligența nesfîrșită cu care dușmanul meu își făcuse planul, să văd tot mai limpede că ieram fără scăpare. Am făcut o sforțare, m'am sculat și m'am repezit grăbit iar în birou. Pe scară o servitoare deschidea obloanele. Mi s'a părut că s'a uitat mirată la mutra mea. Am închis ușa biuroului și apucînd cîrligul de tras focul am început să dau în masa de lucru. Așa m'au găsit. Postavul de pe masă rupt, încuietoearea sfărîmată, scrisorile aruncate afară din compartimentul lor și împrăștiate pe jos. In turbarea mea senilă aruncasem încolo condeiele și toate furniturile de biurou și răsturnasem cerneala. Pe deasupra, s'a mai spart, nu știu cum, și un vas mare de pe cămin. N'am putut găsi nici carnet de cecuri, nici bani, nici o indicație cît de mică, cum să-mi regăsesc corpul. Spărgeam furios sertarele, cînd a dat peste mine feciorul împreună cu două servitoare.

Aceasta ie, simplu spusă, istoria schimbării mele. Nimeni nu vrea să crează spusele mele zmintite. Lumea mă credea nebun, și chiar acum sînt sub pază. Și totuși sînt cuminte, absolut cuminte, și ca să dau dovadă m'am apucat să scriu istoria aceasta cu toate amănunțimile așa cum mi s'au întîmplat. Rog pe cetitor să spuie dacă ie vre-o urmă de nebunie în stilul ori metoda în care ie scrisă povestirea. Sînt un om tînăr, închis în trupul

unui moșneag. Se înțelege că par nebun celor care nu vor să creadă, se înțelege că nu cunosc numele secretarilor mei, nici al doctorilor care vin să mă vază, nici al servitorilor și al vecinilor, nici numele orașului (care o fi acela) unde mă gălesc. Negreșit, mă pierd în propria mea casă, și sufăr tot felul de neplăceri. Negreșit pun întrebări curioase. Se înțelege că plîng și țip, și am paroxisme de desperare. N'am nici bani, nici carnet de cecuri. Banca nu vrea să-mi recunoască iscălitura, fiindcă, după cum cred, scrisul meu ie tot al lui Eden, cu toate că mușchii pe care-i am acum sînt slabi. Și cei din jurul meu nu vreau să mă lase să merg la bancă în persoană. Se pare, în adevăr, că aici în oraș nu-i bancă, și că am un cont la Londra, undeva. Se pare că Elvesham ținea ascuns de toată casa numele notarului său. Nu pot spune nimic sigur. Elvesham iera fără îndoială un adînc psiholog, și toate declarațiile mele despre faptele în chestiune confirmă întocmai teoria că boala mea ieste rezultatul unor meditații excesive asupra psihologiei. Visuri despre identitatea personală, de sigur! Acum două zile ieram băiat tînăr și zdravăn, toată viața o aveam înaintea mea; astăzi sînt un bătrîn nebun, sălbătăcit, și desperat, și nenorocit. Alerg printr'o casă străină, mare și luxoasă, păzit, temut, evitat ca un lunatic de toți care-s pe lîngă mine. Iar în Londra Elvesham își începe viața din nou într'un corp viguros, și cu toată știința și înțelepciunea adunată în curs de șaptezeci de ani. Mi-a furat viața.

Ce s'a întîmplat, nu știu bine. În biurou sînt volume de note manuscrise privitoare mai ales la psihologia memoriei; parte din iele sînt cu calcule și cifre, — niște semne absolut necunoscute pentru mine. În unele locuri sînt indicații că Elvesham se ocupa și cu filozofia matematicilor. Ieu presupun că iel a strămutat toate aceste studii pe care le-a adunat asupra personalității din creierul acesta al lui vechiu și ostenit în creierul meu, și tot astfel l-a strămutat pe al meu în țeasta aceasta părăsită. Practic, vrea să zică, a schimbat corpuriile. Dar o așa schimbare nu ie cu putință; asta-i peste puterile filozofiei mele. În toată viața mea, de cînd am început să gîndesc, am fost materialist; aici însă ie un caz clar care arată că omul se poate despărți dintr'odată de materie.

Mai am de făcut o încercare desperată. Am scris acestea înainte să fi găsit soluția lucrului. Azi dimineață cu ajutorul unui cuțit de masă pe care l-am ascuns la dejun, am reușit să sparg un sertar care se vedea destul de bine că-i cu secret, în masa aceasta de scris stricată. N'am găsit nimic decît o sticluță verde în care ie un praf alb. Imprejurul gîtului are o etichetă

pe care ie scris un singur cuvînt: *Scăpare*. Asta-i, foarte probabil, otravă. Înțeleg că Elvesham mi-a pus otrava în cale, aș putea fi sigur că iera intenția lui să se libereze astfel de oricine ar fi putut mărturisi contra lui, dacă n'ar fi fost ascunsă cu atîta îngrijire. Omul rezolvise practic problema nemuririi. Numai noroc să aibă, are să trăiască în corpul meu pîn' la bătrînețe; pe urmă iarăși are să-l arunce și are să găsească altă victimă tînără și voinică. Dacă ți-aduci aminte cît ie de fără inimă, ie grozav să te gîndești la experiența veșnică, pe care... Cîtă vreme va fi trecut iel din corp în corp?... Dar m'am ostenit scriind. Praful pare solubil în apă. Gustul nu-i neplăcut.

Aceasta-i povestirea găsită pe marginea mesei lui Elvesham. Trupul mort zăcea între masă și scaun; și scaunul iera împins îndărăt, prin convulziile lui din urmă, probabil. Istoria iera scrisă cu creionul, de o mîină slăbită, care nu semăna de loc cu scrisul lui mărunt, obicinuit. Sînt numai două fapte curioaze de amintit. Fără îndoială iera o legătură oarecare între Eden și Elvesham, deoarece toată averea lui Elvesham a fost lăsată moștenire tînărului. Dar tînărul n'a intrat în stăpînire. Cînd s'a sinucis Elvesham, iera, lucru destul de straniu, și Eden mort. Cu douăzeci și patru de ceasuri înainte fusese călcat de o trăsură și omorît pe loc, acolo unde să taie Gower Street cu Euston Road, și ie circulația foarte mare. Așa că singurul om care ar putea să aducă lumină despre întîmplarea aceasta fantastică nu poate fi ascultat, Fără alt comentariu, las faptul acesta extraordinar la judecata fiecărui cetitor

VEDENIA LUI CAROL XI

DE

PROSPER MÉRIMÉE

Lumea își bate joc de vedenii și arătări supranaturale; și totuși pentru unele din iele sînt mărturii atît de neîndoielnice încît, dacă nu le crezi, iești silit neapărat să nu mai primești nici o mărturie istorică.

Un proces-verbal în regulă, iscălit de patru martori, ne încredințează că faptul pe care am să-l povestesc s'a petrecut în adevăr. Mai trebuie să spun că precizarea cuprinsă în acest proces-verbal iera scrisă și cunoscută cu mult înainte ca întîmplările din zilele noastre să pară a o fi adus la îndeplinire.

